

к сожалению, по собственной инициативе людей – иногда из-за трепетного преклонения перед достижениями других народов, а иногда просто по недомыслию: “Несли, несли з чужого поля/ І в Україну принесли/ Великих слов велику силу,/ Та й більш нічого...” [1, с. 246]. И теперь они, позабыв “живу славу дідів своїх” [1, с. 249], о себе как о народе не знают ничего:

“...Що ж ти такеє?” – “Нехай скаже

Німець. Ми не знаєм...”

Німець скаже: “Ви могли” –

“Могли, могли!”

Німець скаже: “Ви слав’яне”. –

“слав’яне, слав’яне”!..” [1, с. 247–248].

Поэт страстно отстаивает необходимость сохранения идентичности исторической народной памяти. Однако отнюдь не считает, что она должна быть “закапсулирована”: “І чужому научайтесь, Й свого не цурайтесь!” [1, с. 249], – мудро указывает автор.

Выводы: 1. Представленные выше материалы позволяют заключить, что в поэтических произведениях Тараса Шевченко имеется достаточно отчетливая и неплохо разработанная система об исторической памяти как основе существования народа как единого ментального и исторического целого.

2. Это представление разработано посредством характеристики трех взаимосвязанных феноменов памяти: “память-молва”, “рассказывание по памяти” и “утрата исторической памяти”; эти феномены, к сожалению, почти выпали из современных социологических, культурологических и психологических исследований.

3. Учет этих представлений поэта о памяти – важный способ углубленного анализа текстов поэта, тот “оселок”, через который можно гораздо глубже и полнее осмыслить мировосприятие и мировоззрение поэта, сущностное содержание его произведений, а также личностных качеств и индивидуальных свойств.

1. Шевченко Т.Г. Кобзар / Тарас Григорович Шевченко. – К.: Всеукраїнське товариство “Просвіта”, 1993. – 512 с., 3 іл.

ВШАНУВАННЯ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА “ПРОСВІТОЮ” У МІЖВОЄННИЙ ПЕРІОД

ЗУЛЯК І.С. (м. Тернопіль)

Copyright © 2014

УДК 94(477)

Т. Шевченко посідав важливе місце у діяльності товариства “Просвіта”. Відновивши діяльність товариства на початку 20-х рр. ХХ ст., Головний відділ однією із масових форм функціонування інституції вважав відзначення й вшанування Тараса Шевченка. В умовах міжвоєнного періоду інституція вшановувала його пам’ять різноманітними заходами, які організували не лише Головний відділ у Львові, але й місцеві філії та читальні товариства.

Голова “Просвіти” М. Галущинський у статті “Національні й громадські свята” виділяв три групи свят: до першої він зараховував свята, приурочені пам’яті Т. Шевченка, М. Шашкевича, І. Франка та інших діячів; до другої – 60-річчя “Просвіти”, річниці історичних подій; до третіх – свято книжки, ощадності та інші [1, с. 34]. Хоча ухвала надзвичайних загальних зборів товариства від 5 березня 1924 р. визначала чотири основних свята, а саме: перше – на честь Тараса Шевченка, друге – на честь Івана Франка, третє – свято книжки, четверте – свято “Просвіти” [2, арк. 2]. Основу вшанування Тараса Шевченка товариством складала як організаційні заходи, так і видані інституцією його твори, вистави, поставлені драматичними гуртками та інші масові дійства.

Особливість вшанування “Просвітою” Тарас Шевченка пов’язана з тим, що польська влада чинила спротив товариству в проведенні різноманітних заходів, присвячених Кобзареві. Незважаючи на незаконні дії влади, члени товариства все ж таки систематично проводили аналогічні святкування, зазначаючи як переслідувань, так і навіть арештів.

Українське студентство та духовенство приймало активну участь у вшануванні Тараса Шевченка. 25 жовтня 1922 р. у Волуневі поліція арештувала студентів М. Волицького і Т. Зубрицького, звинувачуючи їх у відновленні читальні й організації свята на честь Т. Шевченка, виголошенні святкової промови [3, с. 1]. Згаданих студентів випустили із в'язниці лише 4 грудня 1922 р. [4, с. 679: 1].

Міський суд Белза засудив отця М. Ріпецького, пароха у Лісках, на два дні арешту за порушення § 314 закону, коли священник спільно із громадою виконував національний гімн на святі на честь Тараса Шевченка. Після подання апеляції, суд все ж таки звільнив його від арешту, оскільки виконання національного гімну не заборонялося законом [5, с. 5]. Під час проведення викладу про Т. Шевченка у Посаді Хирівській поліція розігнала членів читальні, на що “стшельці” відреагували, підтримуючи дії поліції, пострілами з вогнепальної зброї [6, с. 2]. Повітове староство у Жидачеві припинило діяльність читальні “Просвіти” у Смогові (філія Журавно), мотивуючи свої дії тим, що осередок провадив незаконні зібрання, у бібліотеці конфісковано повісті “Василько Ростиславич” і “Чорні запорожці”, а під час концерту на честь Тараса Шевченка, хор виконував пісню “Ой, упав стрілець”, не подану в програмі. До речі, як свідчили матеріали карної справи, секретар віділу читальні Т. Благий одному зі “стшельців” відірвав відзнаку, тим самим, на думку влади, зневажив ще й польський народ [7, с. 6].

Важливе місце у вшануванні Т. Шевченка надавалося виданню популярної літератури, тому Головний віділ закликав філії і читальні з метою популяризації творчості Кобзаря, купувати й передплачувати бібліотеками твори, видані “Просвітою” [8, арк. 1]. Так, упродовж 1 листопада 1921 р. – 31 березня 1923 р. товариство реалізувало 43742 примірників книжок 96 авторів, обсягом від 22 до 10 тис. примірників, 3914 портретів українських діячів з них 1782 Т. Шевченка, 640 – І. Франка, 192 – А. Шептицького, 56 – М. Шашкевича, 345 – І. Мазепи [9, с. 9–10]. Зокрема, у Тернополі й Збаражі ухвалено звернутися до інтелігенції міста й повіту з закликом придбання дорожчих видань “Кобзаря”, які повинні мати усі інтелігенти й селянство, міщанство й робітництво, яке мало придбати на 5 злотих (далі – зл.) книжок у товариства, які мають бути обов’язковими для кожного українського громадянина: історія України, “Кобзар” Т. Шевченка [10, с. 65].

Для допомоги читальням і філіям у поповненні своїх бібліотек, “Просвіта” на вигідних умовах отримала від Я. Оренштайна, власника фірми “Українська накладня”, літературу для комісійного поширення усіх її видань. Передбачалося прибутком від реалізації книжок надати філіям і читальням, залишаючи за Головним віділом лише покриття адміністративних видатків. Однак, незважаючи на вигідні умови, філії заборгували 40 тис. зл. [11, арк. 2 зв]. М. Галушинський зазначав, що “... сьогодні ще тисячу читалень, не має бібліотек, сьогодні ще є бібліотеки, в яких нема творів Шевченка, Франка, Левицького, Кобилянської, Коцюбинського, Лесі Українки тощо” [12, с. 1].

Зразковою можна було б назвати бібліотеку філії товариства у Збаражі, яка у 1924 р. володіла бібліотекою, що налічувала 812 книжок, для громадського користування. Бібліотека знаходилася у канцелярії лікаря А. Гаврилюка, який нею завідував. Завдяки його старанням, філія організувала п’ятнадцять викладів з історії України. Зокрема, А. Гаврилюк виступав з доповідями про княжу добу, національне значення творчості Тараса Шевченка, організацію й загальну освіту читалень, інші члени товариства П. Гевко – про козаччину, литовсько-польський період, вплив Т. Шевченка на народ, О. Козельський – про церковні братства на Україні, культ Кобзаря, С. Крет – про національно-суспільне виховання, М. Заячківська – про поезію і красу, роль жінки у шевченкових творах [13, с. 3].

Починаючи з 1 лютого 1933 р., Головний віділ відновив свято вшанування Т. Шевченка, організовано комітет, до складу якого увійшли представники українських інституцій, його перше засідання відбулося 3 лютого 1933 р. [14, арк. 1]. І. Брик у статті “Тарас Шевченко і “Просвіта”, писав, що “... тільки моральне піднесення й вироблення твердих національних характерів може запевнити культурне існування народу” [14, арк. 3].

Головний віділ товариства 20 березня 1936 р. оголосив поточний рік роком Т. Шевченка. Для цього усі читальні для промов, рефератів і виступів отримали місячну книжечку “Просвіти” за 1934 р., окрім того, у книгарні товариства було ще чимало написаних промов і рефератів. Також читальням було надіслано книжечку ч. 3–4 “Інсценізації вибраних творів Т. Шевченка”. Для читальняних хорів видано пісні до слів Т. Шевченка: С. Людкевича “Заповіт”, М. Лисенка “Радуйся ниво, непоплитая”, ці два твори були обов’язковими для виконання на святі; Д. Січинського “Лічу в неволі дні і ночі”; Б. Вахнянина “Садок вишневий коло хати”, “У перетику ходила на горіхи”, М. Лисенка “Орися ж ти, моя ниво”, “Ой діброво, темний гаю”, “Калина” та інші [14, арк. 4].

Заходами усіх українських культурно-освітніх і економічних товариств 5 квітня 1939 відбулося величне свято на честь 125-ої річниці народин Т. Шевченка у залі кінотеатру “Атлантик” у Львові. До програми входила промова О. Луцького, декламація “До Основ’яненка”, “Псалми Давидові” (XII, XLIII) колишньої артистки українського державного театру Дорошенкової. Музичну частину продовжували об’єднані хори львівських “Бояна” і “Сурми”, які виконали “Заповіт” М. Стеценка, “Туман хвилями лягає” М. Лисенка, першу частину “Кавказу” С. Людкевича у супроводі оркестру Львівської філармонії й музичного товариства ім. М. Лисенка. Співак-баритон Т. Юськів у фортепіанному супроводі Н. Нижанківського виступив з піснями М. Лисенка на шевченкові тексти “Минають дні” і “Гетьмани” [15, с. 6].

Висновки. Отже, важливе місце у діяльності “Просвіти” посідало вшанування “Просвітою” Тараса Шевченка, що сприяло активізації національної свідомості. Специфіка його відзначення свідчила про значну організаційну підготовку із залученням якнайширших кіл українства, просвітніх осередків, кооператив, шкіл у святкуванні. Злагоджена і чітко продумана програма святкувань давала змогу провести його на належному рівні, свідчила про зростання авторитету товариства, підтримки громадськістю Т. Шевченка.

1. Галушинський М. Національні й громадські свята / М. Галушинський // Життя і знання. – 1929. – Ч. 2. (26). – С. 34.
2. Державний архів Тернопільської області (далі – Держархів Тернопільської обл.), ф. 294, оп. 1, спр. 67, арк. 2.
3. Похід проти т-ва “Просвіта”. Поведінка тернопільського воєвідства супроти читалень “Просвіти” // Діло. – 25 квітня 1924. – С. 1.
4. Просвітно-організаційний фонд Тов-ва “Просвіта” // Свобода. – 10 грудня 1922. – Ч. 34. – С. 7.
5. З судової салі. Апеляційна розправа у справі співу національного гимну // Діло. – 2 лютого 1930. – С. 5.
6. Тернистими дорогами // Народна справа. – 11 травня 1930. – Ч. 19 (84). – С. 2.
7. Розв’язали читальню в Журавенщині // Наш прапор. – 4 листопада 1938. – Ч. 124 (721). – С. 6.
8. Держархів Тернопільської обл., ф. 294, оп. 1, спр. 69, арк. 1.
9. Зіставлення з розпродажі видань “Просвіти” від 1 листопада 1921 до 31 березня 1923 // Звіт з діяльності Товариства “Просвіта” у Львові за час від 1. січня 1921. до 31. марта 1923. р. – Львів: Накладом Тов-ва “Просвіта”. З друкарні “Діла”, 1923. – С. 9–10.
10. Брик І. День “Просвіти” / І. Брик // Життя і знання. – 1932. – Ч. 3 (51). – С. 65.
11. Центральний державний історичний архів України в м. Львові (далі – ЦДІАЛ України в м. Львові), ф. 408, оп. 1, спр. 594, арк. 2 зв.
12. Галушинський М. Ще про громадські бібліотеки / М. Галушинський // Діло. – 24 січня 1930. – С. 1.
13. Збараж (з діяльності філії “Просвіти”) // Діло. – 22 червня 1924. – С. 3.
14. ЦДІАЛ України в м. Львові, ф. 348, оп. 1, спр. 81, арк. 1, 3, 4.
15. Витвицький В. Святочний концерт у 125-літтях Т. Шевченка / В. Витвицький // Новий час. – 10 березня 1939. – С. 6.

ПОЕЗІЯ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА У КАМЕРНО-ВОКАЛЬНОМУ РЕПЕРТУАРІ СОЛОМІЇ КРУШЕЛЬНИЦЬКОЇ

КОМАРЕВИЧ І.Л. (м. Кременець)
Copyright © 2014
УДК 78.451

Відомий італійський музикознавець Рінальдо Кортопассі писав, що у перші десятиріччя ХХ століття на оперних сценах світу царювали чотири співаки — Батістіні, Крузо, Тіто Руффо, Шаляпін. І лише одна жінка спромоглася сягнути їх висот і стати в рівень з ними, це була Соломія Крушельницька [див. 2–5].

Соломія Крушельницька потужно виявила себе не тільки в оперній сфері, а й прекрасно зарекомендувала себе як камерна співачка. Її блискучі виступи в концертах камерно-вокальної музики ще до 1920 року свідчать про те, що вона давно готувалася до зміни свого амплуа. Багатий концертний репертуар, вміння розкрити свій талант у вокальній мініатюрі, що передбачає інтимність, тонкий зв’язок з аудиторією, принесли українській артистці нову славу і визнання.